وێستگەی ڕادیۆی دوکتۆر واڵتەر بنیامین دەربارەی پێوەندیی پێداگۆگیی، فیلم و ڕادیۆ

پێشڕەو محەمەد
(ئەڵمانیا)

(٢- ٢)

لەنێو ئەم دەقە کارتۆنییانەدا، ئامرازەکانی سەرمایەدارانەی کارکردن بەسەر کرێکاردا فەرمان دەکات و ئامێری کاریگەری بە فۆرمێکی کۆنکریتی تەواو تەکنیکیانە ئەم جووڵەیە پیشان دەدات و بەدەستەوەی دەدات. ئامێر دەبێتە شتێکی زیندوو، لەکاتێکدا مرۆڤەکان دەبنە پاشکۆی ئامێر، فیلم ئەم شێوازی کارکردنە بە باشی پیشان دەدات.

لە تێبینییەکدا دەربارەی بودلێر لە کتێبی پرۆژەی پاساژەکاندا بنیامین ئاماژە بە ئەفسانەکانی سەدەکانی ناوەڕاست دەکات کە شۆکی لێکۆڵەر بۆ ئەو کەسانە دەهێنن کە سیحریان لێ کراوە. ئەزموونێکی وەهای شۆک وەک «پێکەنین و خەندەی ڕەقی دۆزەخ» دەهێنرێتەوە، وەک ئەو هێزانە دەردەکەوێت کە زانین و مەعریفەی هەنووکەیی دەبڕن. بنیامین پێمان دەڵێت کە بودلێر- جۆشوخرۆشێکی زۆری بۆ ئامرازە یاریکردنە خۆجوڵێنەرەکان هەبوو- ئەم پێکەنینە قاقا گوێکەڕکەرەی بەباشی دەناسی، هەروەها بنیامین ئاماژە بە لێکۆڵینەوەکەی خۆی دەربارەی شانۆی ماتەمی باڕۆک دەکات، کە دەڵێت لە پێکەنیندا، بابەت پڕیەتیی ڕوح بەدەست دەهێنێت، لە بەرگێکی تەواو گۆڕاوی ڕیزپەڕ و ناباودا. بێدەنگیی بابەت لە پێکەنیندا تێدەپەڕێنرێت. بابەت ڕەهەندی ڕوحی وەردەگرێت. ئەم وزانە هاوشێوەی ئەو وزانەن جیهانی کاڵایی لە فیتیشیزمەکەی خۆیدا زیندوو دەکەنەوە. ڕوحێکی وەهای جادوویی، ژینگەیەکی تەواو زیندوو، زیاتر جیهانی ڕیکلامی بازرگانییە تا ئەوەی جیهانی میکی ماوس، یان تارماییەکانی پێش نانی بەیانی (Vormittagsspuk)ی هانس ڕیشتەر بن، یان هەر بەرهەمێک کە کۆمەڵێک شۆکی جووڵێنەر بە مادده و بابەت دەبەخشێت.

بە دووبارە داڕشتنەوەی ئەو شتەی بنیامین لەبارەی بیستنی پێکەنینی بەرز لەلایەن

بودلێرەوە گوتوویەتی، دەکرێت بڵێین ئەمە دووبارە دەنگدانەوەیەتی لە گوێکانماندا و شتێکی زۆرمان دەداتێ بیری لێ بکەینەوە، واتە بە دووبارە بنیادنانەوەکانمانەوە خەریک بین. ئەم خزمەتە هەم فیلمی کۆمیدیی ئەمریکی و هەم فیلمەکانی یەکێتیی سۆڤێت دابینیان کردووە.

ئەم جۆرە فیلمە بریتییە لە فیلمی کۆمیدی، بەڵام تەنیا بەو مانایە کە پێکەنین خولانەوە و سووڕانەوەیەک بە دەوری خەرەندێکی ترس و تۆقیندا دەورووژێنێت. لە یەکەمیاندا، واتە فیلمی کۆمیدی، تەکنۆلۆژیا بە شێوەیەکی پێکەنیناوی بەرەڵڵا دەکرێت تا کۆمەڵە ئەگەر و تواناییەکی نوێی جووڵە و دەرککردن بە بینەری مرۆیی ببەخشێت. لە دووەمیاندا، واتا فیلمی سۆڤێت، کاتێک جەنگی چینایەتی بە هەموو دڕندەیی خۆی دووبارە دەخرێتەوە سەر شاشەی سینەما، دەسەڵاتی وێرانکەری تەکنۆلۆژیا بانگ دەکرێتەوە و بەردەوامیش بەپاڵ دەسەڵاتە ڕزگاریخوازییەکەیەوە پیشان دەدرێت.

ڕادیۆ

وەک سەرەتا لەم نووسینەدا باسمان کرد، بنیامین پەنا دەباتە بەر فۆرمە تازەکانی نواندن و میدیا تازە جەماوەرییەکان بۆ داڕشتنی تیورەیەکی ڕادیکاڵی پێداگۆگی و پەروەردەیی. فیلم یاوەرێکی سەرەکیی گەشتەکەیەتی، بەڵام ڕادیۆ پێکهێنەرێکی زۆر بنچینەی ئەم گەشتەیە کە زۆر کەم ئاوڕی لێ دراوەتەوە. بنیامین لەنێوان ١٩٢٧ تا ١٩٣٣ نزیکەی ٩٠ بەرنامەی ڕادیۆیی دەنووسێت و خۆی پێشکەشیان دەکات، هەم لە وێستگەی ڕادیۆی فرانکفورت و هەم بەرلین و ئەم پۆدکاستانەش بە «ڕادیۆی دوکتۆر واڵتەر بنیامین» ناسراون و خۆشبەختانە ئەمڕۆ لە کتێبی سەربەخۆدا بە زمانە جیاوازەکان

واڵتەر بنیامین

چاپ کراون. بنیامین پێی وایە دەکرێت لە ئاراستەی ڕۆیشتن بەرەو سۆسیالیزمدا، ئەم ئامێر و تەکنۆلۆژیا تازانە لەپێناوی تواناییەکان بۆ گۆڕانکارییە ڕاستەقینە و ڕادیکاڵەکان بەکاربهێنرێن. بەرنامە ڕادیۆییەکانی بنیامین، لەم ڕووەوە، تا ڕۆژگاری ئەمڕۆ ڕۆڵێکی زۆر بنچینەیی پەروەردەیی و پێداگۆگی دەگێڕن. یەکێک لە ناوەرۆک و تێما بنچینەییەکانی بەرنامە ڕادیۆییەکان ڕەهەندی پێداگۆگیی حیکایەتی پەرییانە، کە پاشان لە ١٩٣٦دا زۆر فراوانتر لە وتاری «حیکایەتخوان»دا درێژەی پێ دەدات. خواستی پەروەردەیی و پێداگۆگیی حیکایەتی پەرییان یەکێکە لەو نموونەی پێوەندیی نێوان دەرککردن و ئەکت نواندن (تێگەیشتن و جووڵە) [Wahrnehmung und Handlung] دەردەخات. تێمایەی دیکەی بەرنامە ڕادیۆییەکان شیکردنەوەی کۆمەڵایەتی و سیاسییانەی ڕووداوە سروشتییەکانە. بۆ نموونە «جیهانێکی وێران»: ئەمە بەمانای وشەکە بابەتی وانەیەکی ڕادیۆیی بنیامینە لە ١٩٣١دا دەربارەی بوومەلەرزەی لیشبۆنە لە ساڵی ١٧٥٥دا. لەم وانەیەدا بنیامین باس لە دوایین

دۆزینەوەکانی ناو زانستی بوومەلەرزەناسی دەکات، کە دەریدەخات زەوی بە جووڵەیە، زیندووە، هەمیشە دەلەرزێت، بەڵام لەوانەیە ئێمەی مرۆڤەکان وشیارانە تێبینیی ئەمە نەکەین. زەوی بوونێکی ناچالاک نییە، بەڵکوو لەڕووی مێژووییەوە گشتێتییەکی گەردوونیی ڕووەو گۆڕانە لە پێوەندیی ناوەکیی پڕ لە جووڵەدا لەگەڵ خۆی، هەروەها لەگەڵ ئێمە و تەکنۆلۆژیاشدا. بنیامین پێمان دەڵێت ئێستا ئێمە دەزانین کە تۆفان و شەپۆلەکان کار لە توێژاڵی زەوی دەکەن، چیاکان دادەڕووخێن، ڕووکاری دەریا لەگەڵ هەڵچوونەکانیدا خەست دەبێتەوە، زەوی سارد دەبێتەوە و بەردەکان بەهۆی گرژییە ناوەکییەکانەوە دەشکێن و درز دەبەن، پاڵەپەستۆکانی کێشکردنیش کار لە ڕووکاری زەوی دەکەن. پێشووتر وا بیردەکرایەوە - لە یۆنانییەکانەوە تا ئەمانوێل کانت، تا دۆزینەوەکانی ١٨٧٠- کە بوومەلەرزەکان بەهۆی غازەکان و بەهەڵمبوونەکانی دوای سووتان و گەرمبوون لە ناوەندی زەویدا ڕوودەدەن.

ڕاستییەکەی، وەک بنیامین تێبینی دەکات، بومەلەرزەکان، وەک خەڵک پێی وایە، لە کاکڵەی ناوەکیی زەوییەوە نایەن، کە وا دەبینرێت توابێتەوە، یان بووبێت بە قوڕ، بەڵکوو لە ڕووداوەکانی ناو توێژاڵی زەوییەوە دێن. بابەت، مادده بە بەردەوامی دەجووڵێت و بەهۆی شوێنگۆڕکێی بێ کۆتایی تیکتۆنیکی پەڕەیی (Plate tectonics)- وەک تەکنیکەکانی بڕین و دووبارە-دارشتنەوەکانی مۆنتاژ- زەوی هەمیشە هەوڵی بەرقەرارکردنی هاوسەنگی دەدات. گەشتە زیندووەکەی بۆ سەقامگیری دەبێتە ناسەقامگیربوونی ئێمە لە فۆرمی بوومەلەرزەکاندا. بەو جووڵە شاراوانەیەوە کە لە هەندێک ئاستدا لە وێستگە تازەکانی بوومەلەرزەناسی لە ئەڵمانیا و شوێنەکانی دیکە بەڕووی گشتیدا کرانەوە، ئەم جەستە چالاکە (زەوی) ئێستا ڕووبەڕووی تەکنۆلۆژیا دەبێتەوە، بەو جۆرەی لە ڕێگای مرۆڤەکان و پێوەندییە کۆمەڵایەتییەکانیانەوە نێوانگری کراوە. بنیامین لێرەدا سەبارەت بە پێوەندییەکانی داهاتووی نێوان مرۆڤەکان و هەسارە جووڵاوەکەیان گەشبینە. تەکنۆلۆژیا، لە ڕێگای پێشبینییەوە، ڕێگایەک دەدۆزێتەوە کە بەهۆیەوە پێگەیەکی یەکسان بە پێشکەوتووترین ئامرازەکان دەبەخشێت، لانی کەم بە ئەندامە هەستەوەرییە ڕوونەکانی ئەو سەگانەی لە ڕۆژانی پێش بوومەلەرزەیەکی گەورەدا توانایی پێشبینیکردنیان هەیە.

لە ڕادیۆ بوو کاتێک بنیامینی پێگەیشتوو کار لەسەر تایبەتترین بەرهەمی پێداگۆگی و پەروەردەییانەی خۆی دەکات، زۆر بەتایبەتتر لەو وانە زۆر و زەوەندانەیدا بۆ ساتی لاوی پێشکەشی دەکردن. ئەو ڕادیۆیەی لە بنەڕەتدا وەک میدیایەکی پەروەردەیی دەبینی. ڕادیۆ دەتوانێت ئەزموونی پەروەردەیی بە بیسەرانی ببەخشێت، هەندێکیان داوای بەشداریکردنیان لێ دەکرێت، ئەگەر هاتوو لۆژیکی فۆرمە تەکنیکییەکەیان گرتەبەر. بنیامین هەروەها لە ناوەڕاستەکانی دەیەی ١٩٢٠دا، بەشداری لە یارییە ڕادیۆییەکان و «مۆدێلەکانی بیستن»ی ئەزموونیدا دەکات، کە هەندێکیان بۆ منداڵان و کەسانی دیکە لە ڕادیۆی گشتیدا پێشکەش دەکران. کار و بەرهەمی ڕادیۆیی بنیامین- کە خۆیان لە ٨٠ بەرنامە دەدا- بەهۆی سیاسەتی لیبراڵی کۆماری ڤایمار بەرانبەر بە میدیا، دەستەبەر بووبوو. کەسانی داهێنەری وەک هانس فلێش، زاوای پاول هیندمیسی ئاوازدانەری بەناوبانگ و ئێرنست شۆن ئەرکی بەرنامەدانانی کولتووریی هەرێمایەتییان لەسەر شان بوو. بۆ نموونە، فلێش لە یەکەم بەرنامە ڕادیۆییەکانیدا لە ١٩٢٤، دەستیکردبوو بە ئەنجامدانی

تاقیکردنەوەکانی دەنگی زیندوو و ڕاستەوخۆ تا وابکات بیسەر ئاگای لە نێوانگیریی خۆی و بابەتەکە و ماددەکە هەبێت. فلێش ئامادەکاری بۆ شانۆ ڕادیۆییەکانی بێرتۆڵد برێخت و فلیکس ڤایل کردبوو، ئێرنست کرێنێکی بەرووی مۆسیقای ڕادیۆییدا کردبووەوە و لە ١٩٣١دا یەکەم وێستگەی ئەڵمانی بۆ بەرهەمی ئەلیکترۆنیی ڕادیۆیی دامەزراندبوو. شۆن کەمتر لە فلێش تاقیکارێکی فەرمی بوو. سەرسام بوو بە درامای ڕادیۆیی کە توانایی شیکردنەوەی هەلومەرجە سۆسیۆلۆژییەکان و ژیانی ڕۆژانەی هەبووە. بۆ واڵتەر بنیامین، کە لە نزیکەوە کاری لەگەڵ شۆن دەکرد، کاری ڕادیۆیی ڕێگایەک بوو بۆ گەشەدان و تاقیکردنەوەی تیۆرەکانی خۆی سەبارەت بە کولتووری میدیایی و گۆڕانی پێگەی بەرهەمهێنەری کولتووری و ڕۆشنبیری. بەشێکی زۆر لە لێکۆڵینەوەکانی بەدواداچوون بوون هونەرمەندان و ڕۆشنبیرانی هەڵبەز و دابەزکەر لە سەدەی نۆزدە بەدواوە. نووسراوە بەناوبانگەکانی وەک «نووسەر وەک بەرهەمهێنەر» (١٩٣٤) و «کاری هونەری لە سەردەمی بەرهەمهێنانەوەی تەکنیکییدا» (١٩٣٥ - ١٩٣٦) بە مەبەستی کۆمەڵە لێکۆڵینەوەیەک لەو ئاسۆیانە نووسرابوون کە ببنە بنەما بۆ ڕۆشنبیرانی ڕەخنەیی سەردەمی مۆدێرن، بەتایبەت ئەوانەی نەیاندەویست بانگەشە بۆ هونەر وەک ئایینێکی نوێ بکەن. ڕادیۆ، بە تواناییەکەیەوە بۆ ڕۆشنکردنەوەی جەماوەری و دیموکراتیزەکردنی دەستکەوتەکانی ڕۆشنگەری، سیاقێکی ئێجگار گرنگی بۆ کرێکارانی مەعریفەسازی سەردەمی مۆدێرن دابینکرد.

لە ساڵی ١٩٣١دا، بنیامین دەقە بەناوبانگەکەی «چەند ڕامانێک دەربارەی ڕادیۆ» دەنووسێت، کە تێیدا دەست بە تیوریزەکردنی ڕادیۆ دەکات وەک فۆرمێکی کولتووری جەماوەری لەگەڵ مۆنتاژ و تاقیکردنەوەدا بگونجێت، بەڵام ڕادیۆ ناتوانێت وزە ناوەکییەکەی خۆی بەدیبهێنێت. سەرەکیترین شکستی ڕادیۆ هەوڵە هەمیشەییەکەیەتی بۆ «جیابوونەوەیەکی بنچینەیی نێوان پیشکەشکار و بیسەر، جیابوونەوەیەک کە بەهۆی بنچینە تەکنۆلۆژییەکەیەوە دەردەکەوێت». بنیامین دەڵێت تەنانەت منداڵێکیش ئاگای لەوەیە کە «لەبەرژەوەندیی ڕادیۆ خۆیدایە هەر کەسێک لە هەر دەرفەتێکدا بهێنێتە بەردەم مایکرۆفۆن، وابکات بواری گشتی ببێتە شایەتحاڵی کۆمەڵە چاوپێکەوتن و دانوستان و گفتوگۆیەک کە تێیدا هەرکەسێک دەشێت قسەی بۆ گوتن هەبێت». بە شێوەیەکی پۆتێنشیاڵ بوار و مەیدانێکی دیموکراتییە و دەکرێت بەهۆیەوە زۆربەی زۆری دەنگە نەبیستراوەکان ببیسترێن. بەڵێنەکانی میدیا تازەکە لە سەردەمی بنیامیندا ئەمانە بوون: دانانی بناغەی مۆنتاژ، سروشتێک بکرێت دووبارە بەرهەم بهێنرێتەوە، چالاککردنێکی خواستی بیسەر، مەودا و نزیکی هاوکات...تاد:

«تا ئێستا هیچ دامەزراوەیەکی کولتووریی ڕاستەقینە نەبووە کە بەهۆی ئەو شارەزاییەی لە بیسەردا لە ڕێگای فۆرم و تەکنۆلۆژیاکەیەوە دەیچێنێت، هێندە ڕەوایەتیی وەرگرتبێت».

بەڵام توانایی و ئەگەرە تەکنۆلۆژییەکان بەدەگمەن روون دەکرێنەوە. حوکمەکەی بنیامین دەربارەی ڕادیۆی هاوچەرخ بڕیارێکی توند و ڕەقە، نەیتوانیوە ڕووبەڕووی «عەقڵییەتی بەکاربەر»ی باڵادەستی سەردەمەکە ببێتەوە، کە بەهۆیەوە «جەماوەری ناڕوون و ناڕێک و ناڕێکخراو» دروست بووە، کە توانایی بڕیاردانی نییە، ناتوانێت هەست و سۆزەکانی خۆی دەرببڕێت. ڕادیۆ نەیتوانی کار بە دیوە تەکنۆلۆژی و فۆرماڵەکانی خۆی بکات- وەک تۆن و شێوازی دەنگ. بنیامین دەڵێت، ئەوەی دەبێت بکرێت، دروستکردنی بیسەرانی شارەزایە، شارەزایەکی

نوێ لەگەڵ ئەم میدیایەدا بگونجێت. ڕادیۆ دەتوانێت بیسەرانی شارەزای ڕادیۆ دروست بکات، واتە ئەو خەڵکانەی لە ڕووی دەنگییەوە دەگونجێن و بەکەڵک دێن، چالاکانە بەشداری لەو شتەدا دەکەن کە دەیبیستن و بەو توانایی و ئەگەرە تایبەتانەی ڕادیۆ سەرسام دەبن، نەک ئەو کەسانەی هەر لە سەرەتاوە بەدوای بەرژەوەندییە لەپێشینەکانی خۆیاندا دەگەڕێن کە دەبێت ئەو میدیایە ڕەنگدانەوەی ئەو بەرژەوەندییانە بێت، بۆ نموونە ئەم تاقمی دووەمە زیاتر لەگەڵ ڕۆمان، مۆسیقای کلاسیک و گەشتنامەدا دەگونجێن تا ڕادیۆ.

بنیامین لەو دەرفەتە تێگەیشتبوو کە لە ڕادیۆدا هەبوو، بەڵام لای ئەویش ڕادیۆ پرۆسەیەکی فێربوون بوو. لە ١٩٣٤دا بابەتێکی کورتی ڕۆژنامەوانی بەناوی «بۆ خولەکێک» دەنووسێت، کە بەدەوری بابەت و ناوەڕۆکی نێوان ڕۆمان/ فیکشن و ئۆتۆبایۆگرافیدا، هەروەها بەمەبەستی خستنەڕووی جۆرە مۆدێلێکی فێربوونیش نووسرابوو، کە تێیدا تیورەیەک دادەڕێژێت تا ڕوونی بکاتەوە چۆن دەکرێت دەنگ لە ڕادیۆدا بەکاربهێنرێت. وتارەکە پێشنیاری شێواز و ڕێگایەکی بیرکردنەوە دەربارەی کۆیەتیی بیسەران وەک جەماوەرێکی تاکەکەسەکان دەکات:

«دوای پرۆسەیەکی پێشکەشکردن کە چەند مانگێکی خایاند، لە کۆتاییدا لەلایەن بەڕێوەبەرایەتیی وێستگەی D ئەرکی ئەوەم پێ سپێرا...، بۆ ٢٠ خولەک بیسەران بە ڕاپۆرتێکی تایبەت بە بواری پسپۆڕیی خۆم، واتا کتێبناس، سەرگەرم بکەم. ئەگەر لێدوانەکانم دەنگدانەوەیەکیان دۆزیبایەوە، ئەوە ئاسۆی دووبارەکردنەوەیەکی بەردەوامی ئەم جۆرە نێرراوانە بوونی دەبوو. بەڕێوەبەری بەشەکە هێندە میهرەبان بوو پێی گوتم کە بەپاڵ نووسین و داڕشتنی ئەم ڕامانانەوە، بەڵام شێوازی گەیاندنیان بنچینەییتر بوو. گوتی «کەسانی سەرەتا، دەکەونە ئەو هەڵەیەوە پێیان وابێت کە ئەوان وانەکەیان لەبەردەم مەیدانێکی گشتیی کەم و زۆر، فراوانتردا پێشکەش دەکەن، کە تەنیا بەڕێکەوت نادیارە. هیچ شتێک لە پێشەوەی حەقیقەت بێت. بیسەری ڕادیۆ بەگشتی هەمیشە تەنیایە، تەنانەت ئەگەر تۆ بە هەزاران بیسەریش بگەیت تەنیا بە هەزاران تاکە بیسەری تەنیا دەگەیت. دەبێت هەمیشە بەو جۆرە بجووڵێیتەوە وەک بڵێیت تەنیا قسە بۆ یەک کەس دەکەیت- یان ژمارەیەکی زۆری یەک کەسی، ئەگەر حەزبکەیت: بەڵام هەرگیز بۆ بڕێکی گەورە نا».

وانەیەکی دیکە، پێوەندیی بە کاتەوە هەیە. ڕادیۆ جەخت لەسەر پابەندبوون بە کاتەوە دەکات. ڕێکخەری وێستگەی ڕادیۆ پێداگری لەسەر ئەوە دەکات کە دەبێت «لەکاتی خۆیدا تەواو ببێت». بەرهەمەکە دەیەوێت حیکایەتی پیشکەشکارێکی زمانگیراو، لەوانەیە بنیامین مەبەستی خۆی بێت، لە ناوەوەی «ستۆدیۆی مۆدێرنی ڕادیۆدا» بگێڕێتەوە «کە هەموو شتێک بۆ ئەوە ڕێکخرابوو لە خزمەتی ئارامیی تەواوەتیی بێژەردا بێت، خونچە و چرۆکردنێکی بێ وێنەی توانستەکانی». بە سەیرکردنی کاتژمێر، ئەو ئاگادار دەبێتەوە لەوەی ببینێت چەندە کات تێپەڕیوە و بیر لەوە دەکاتەوە کە دەبێت لەکاتی خوێندنەوەی بابەتەکەیدا، خێرایی خۆی زیاد بکات:

«تەنیا جووڵەیەکی یەکلاکەرەوە یارمەتیدەر دەبێت: پێویستە سەرجەمی بەشەکان بکرێنە قوربانی. ئەو بیرکردنەوانەی بەرەو دەرەنجام دەڕۆن، دەبێت چاک بکرێن. بەخۆدوورخستنەوەم لە دەقەکەم، بێ مەترسی تێناپەڕێت، بەڵام هیچ چارەیەکی دیکەم نەبوو. وزەکانم کۆکردنەوە،

چەندان لاپەڕەی دەستنووسەکەم هەڵدانەوە، لە کاتێکدا بۆ ماوەیەکی درێژکراوە مامەوە و لە کۆتاییدا وەک فڕۆکەوانێک لەسەر ئەو مەیدانەی پێیدا دەفڕێت، بەخۆشحاڵییەوە لە مەیدانی بیرکردنەوەی بەشی دەرەنجامدا نیشتمەوە».

بەڵام پاشان ئەو تێدەگات کە بەهەڵە کاتژمێری خوێندووەتەوە و زۆر زووتر بەرنامەکەی تەواوکردووە. بێدەنگی وەک ترسێک سەرتاپای داگیردەکات، کە لەنێو هەزاران گوێچکە و هۆڵ و داڵاندا بڵاوبووەتەوە. دەست بۆ کاغەزێکی دەگمەن دەبات و پیتە بزوێنەکانی لێ دەردەهێنێت و کۆمەڵە پشوویەکی بەڕواڵەت مانابەخش دروست دەکات، بەم جۆرە دەگاتە کۆتاییەکەی. کاتی بەرنامەی ڕادیۆیی هێشتا نەبووەتە خوو و نەریتێک بۆ ئەو. لەم ژینگە تەحەدداکەرە تازەیەدا ئەو منداڵێکە کە یەکەم هەنگاوی، شکستە و کەسێکە دەبێت دووبارە و چەندبارە بکاتەوە تا دواجار ئاوێتەی نێو مۆدێلی بوونی خۆی دەبێت. قسەی نەستەق و چیرۆکە کورتەکانی بنیامین ئێمە لە تەبایی و پەیمانە تازەکانی مرۆڤەکان و تەکنۆلۆژیا ئاگاداردەکاتەوە و شتمان لەبارەیانەوە فێردەکات. کات کاتی ئامێری ڕادیۆیە. پێش ئەوەی نمایشەکە دروست بکرێت، بۆ نێو ماڵەکان دەگوێزرێتەوە، لەوێ کە لەلایەن بیسەرانی فراوانەوە حوکمی لەسەر دەدرێت. لە کۆتایی چیرۆکەکەدا لێدانێک هەیە. هاوڕێیەک ڕۆژی دواتر ستایشی نمایشەکە دەکات، بەڵام بەرانبەر بەو ڕاستییە غەمگینە کە بیسەری ڕادیۆ بۆ چرکەیەک بڵاوبونەوەی بەرنامەی ڕادیۆی لەدەست داوە. وادەردەکەوێت تەکنۆلۆژیا و مرۆڤەکان هێشتا دەبێت لە پێوەندی لەگەڵ یەکتردا فێری شتی زیاتر ببن.

بنیامین بە دووی کۆمەڵە ڕێگا و شێوازێکدا دەگەڕا کار لەگەڵ دەرفەتە تەکنۆلۆژییەکانی ڕادیۆدا بکات، بەتایبەت بیسەران هان بدات بیر لەو میدیایە بکەنەوە کە خەریکن کەشفی دەکەن. یەکێک لە بەرنامە ڕادیۆییەکانی بنیامین بەرهەمێکی ڕادیۆفۆنی (بەرنامەی ڕادیۆیی بە مۆسیقاوە) کە بۆ منداڵان داڕێژراوە بەناوی «هەراوزەنای زۆر لەسەر کاسپەر» (Radau um Kasper) لە ١٩٣٢، ئەمەش تاقیکردنەوەیەکە لەگەڵ شوێنی شایستە و دەنگی گوتاری ڕادیۆییدا. دەپرسێت دەبێت کێ بکەری بەرنامەی ڕادیۆیی بێت. دیالەکت و یاری دەنگی یەک دەخات. بیر لە شوێنی ڕادیۆ لە ماڵەوە، لە چوونی بەنێو دابەشبوونی شوێنە گشتیی و تایبەتەکاندا دەکاتەوە، هەروەها لە نامۆبوون و بەکاڵابوونی کاری کولتووری ڕادەمێنێت.

بەرنامەی ڕادیۆیی یارییە ڕادیۆییەکان (Funkspiele) بەرنامەیەکی ڕادیۆیی کانوونی دووەمی ١٩٣٢ بوو. بەم جۆرە لە ڕۆژنامە-ڕادیۆی زوود -دۆیچە بڵاوکرایەوە:

«ئێوارەی ڕۆژی شەممە جۆرێکی یاری کۆمەڵی ئەدەبی لە سەردەمە پێشوو و زۆر مۆسیقاییترەکاندا، لە هەمان کاتدا جوان ڕێکخراو، نەک لە دەرەوەی کاریگەریی تاقیکردنەوەی سایکۆلۆژی و پێداگۆگی بەناونیشانی «یارییە ڕادیۆییەکان» پێشکەش دەکات و دوکتۆر واڵتەر بنیامین بەڕێوەی دەبات.

لیستێکی وشە سەرەکییە ناپێوەندیدارەکان لە مایکرۆفۆنەوە بۆ منداڵێک، بۆ ژنێک، بۆ شاعیرێک، بۆ ڕۆژنامەنووسێک بۆ بزنسمانێک - ئەو جۆرە مرۆییانەی دەکرێت بەباشی فراوان بکرێن، یان جێگیر بکرێت، وەک سروود دەگوترێتەوە. لەگەڵ خانەخوێدا، ئەرکەکەیان وەرگێڕانی ئەم وشانەیە بۆ نێو چیرۆکێکی کورتی مانابەخش».

بیسەران بانگهێشت کرابوون تا کۆمەڵە

ئەرکێکی قورس ئەنجام بدەن و خۆیان بەرنامە پێشکەش بکەن و دەرەنجامی کارکردنەکەشیان لە جۆرنالێکی وێستگەی ڕادیۆدا بڵاودەکرێتەوە. ئەو وشانەی بۆ ئەرکەکە هەڵبژێررابوون، لانی کەم، دوانەمانایان هەبوو: «Kiefer, Ball, Strauß, Kamm, Bauer, Atlas» (سنەوبەر/ شەویلگە، تۆپ، چەپکەگوڵ/ وشترمورغ/ خەبات، شانە/ بەربەست/ مل، جووتیار/ قەفەس، ئەتلەس/ پەڵە)، وانەکە دەربارەی توانایی و فراوانی گۆڕانی زمان بوو. خەیاڵ، سوریالیزمی جەماوەری و ڕامانی پێداگۆگی لەسەر زمان بەتەواوی لە نوسخەی بنیامین بۆ کولتووری ڕادیۆیی دەردەکەون.

بنیامین پێی وابوو پەروەردەی باڵادەست لەناو مۆدێلی پەروەردەی بۆرژوازیدا، کۆڵۆنیالیزەکردنی مێشکی منداڵ و لێسەندنەوەی سەربەستییەکەیەتی. دووبارە بەخشینەوەی دەرفەتی ئازاد بۆ پەروەردەیەکی نوێ نەک تەنیا مێشک و زەینی منداڵ، بەڵکوو هی گەورەساڵانیش بەشۆڕشگێڕی دەکات. نموونەیەک، وەک پێشتریش باسمان کرد، سەبارەت بە ڕۆڵی حیکایەتی پەرییان، بنیامین لە بەرنامەی «ڕێنیشاندەری ئامرازی یاریی بەرلین ١» نموونەی حیکایەتێکی پەریانی ئەمێلی گۆدینی نووسەر دەهێنێتەوە، بەتایبەت لە حیکایەتی «تینچن»، کچێکی لاو کە دەبێت بە شێوەیەکی پاڵەوانخوازانە براکانی بپارێزێت. کاتێک منداڵان هەتیو دەکەون، حیکایەتێکی پەرییانی باش بەڵێنی ئەوە دەدات کە ئەوان دەبێت بەهیچ جۆرێک ئازار بەیەکتر نەگەیەنن. لە ناکاو جادووگەرێک دەگاتە ناو دیمەنی ڕووداوەکان و شەڕ و هەرا لەنێو براکان دروست دەکات و پاداشتیش بۆ بەرەندە دەبڕێتەوە. جادووگەر فێڵبازانە بەخشۆکی دەیانباتە ناو ئەشکەوتەکەیەوە، ئێستا ئەوە لەسەر شانی تینچنە ڕزگاریان بکات. ئەو دەبێت بگاتە ئەشکەوتی جادووگەرەکە، بەڵام بەبێ ئەوەی لە ڕێگا کات بەفیڕۆ بدات. جادووگەر داوی بۆ دەنێتەوە، تا بیخڵەتێنێت و بەداوەکانەوە بێت و ڕاستییەکەی ئەو داو و تەڵانە بە شێوەیەکی بەرچاو لە کۆگای بازاڕە گەورە هاوچەرخەکان دەچن کە کۆمەڵە ئامرازێکی یاریکردنی سەرنجڕاکێشیان تێدایە: «چەرخ و فەلەکی ئەسپی دارین و کۆمەڵە ڤاگۆنێک، کۆمەڵە ئەسپێکی بەردین و لەسەرووی هەموویەوە، ماڵە کارتۆنییە سەرسوڕهێنەرەکان»، بەڵام هاوپشتی و سۆڵیداریەتی لەگەڵ براکانی ئەوەی لێ دەخوازێت کە دەبێت بەدژی وەسوەسە خرۆشێنەرەکانی فیتیشیزمی کاڵاییدا بووەستێتەوە، تەنانەت بنیامین ئەوەش ڕوون دەکاتەوە کە ئەو وێنە یۆتۆپی و خەیاڵییانەی لە فرەیی ئامرازەکانی یاریدا کەڵەکەکراون، نابێت بە شێوەیەکی فراوان فەرامۆش بکرێن، بەڵکوو دەبێت لە جادووی سەرمایە ڕزگار بکرێن، وەک چۆن دەبێت داو و تەڵە ڕازاوەکانی جادووگەرەکە لە سیحر دابماڵرێن و ئامرازەکان خۆیان بۆ هەرێمی بەکاربردنی ئازادانە و سەربەست بگەڕێنرێنەوە.

ئامرازەکانی یاریکردن بە هۆی پیشاندانیان بە شێوەی فیتیشیزمی کاڵایی، لەوە کەوتوون وەڵامی خواستی ئازادانەی منداڵ بدەنەوە، بەڵکوو بەهۆی سیحر و جادووی سەرمایەوە جادوو لە منداڵان دەکەن و مێشکیان کۆڵۆنیزە دەکەن، هاوشێوەی داو و تەڵەکانی جادووگەری ناو حیکایەتی پەرییان. بنیامین لە پرۆژەی پاساژەکاندا پێی وایە ئۆبژێکت و بابەت و ئامرازەکان خاوەن نەزم و ڕێکخستنی خۆیانن و دەنگ و سەدای خۆیان هەیە و بە لەجادووخستنیان، یان ڕزگارکردنیان لە دەسەڵاتی سەرمایە، دەتوانن پێوەندیی ڕاستەوخۆ

لەگەڵ منداڵاندا دروست بکەن. تینچن دەیەوێت نەریتی هاوپشتی زیندوو بکاتەوە، جادووگەر بە فێڵەکانی دەیەوێت بە تەڵەی وەسوەسە و هەوەسی سەرسامیی کاڵاکانییەوە بکات، بەو مانایە وەک مارکس دەڵێت فیتیشیزمی کاڵایی هاوپشتی کرێکاران لەناو دەبات، بۆ دروستبوونەوەی هاوپشتی دەبێت بەسەر سەرمایەدا زاڵ ببین، کەواتە بۆ زیندووبوونەوەی نەریتی هاوپشتی منداڵان و پەروەردەی ئازاد، دەبێت ئامرازەکانی یاریکردن، بەتایبەت ئەمڕۆ لەناو نەریتی پیشەسازی و ڤیدیۆ گەیمەکاندا، لەژێر هەیمەنەی جادووی کۆمپانیا زەبەللاحەکان دەربهێنرێت و وەک ئامرازی یاریکردنی سەربەستانەی منداڵ لە دەرەوەی ئارەزووی قازانج، دابنرێنەوە. لێرەوە کە سۆڵیداریەتیی دروستبوو، ئەو پەروەردەیەش لەناو دەچێت کە پێی وایە منداڵ لە قوتابخانەوە دەبێت سارد، ڕەق، توند و بێ هەست بێت.

پەراوێزەکان:

١- بۆ زانیاریی دوورودرێژ لەبارەی کراکاوەرەوە بگەڕێنەوە بۆ:

پێشڕەو محەمەد، لەکۆدگۆڕینی کانتەوە بۆ تیوری فیلم: دەروازەیەک بۆ فینۆمینۆلۆژیای ماتریالیستیی زیگفرید کراکاوەر، ناوەندی ڕۆشنبیریی ڕەهەند، سلێمانی، ٢٠٢١.

٢- بۆ ئەم مەبەستە بگەڕێنەوە بۆ نووسراوەیەکی من لەو بارەیەوە: پێشڕەو محەمەد، کێ واڵتەر بنیامینی کوشت، https://trans-cultures.fr/%DA%A9%DA%A7%D8%88%8E-%D9%DB%D8%A8%D8%-B١%D8%٩٥%AA%DB%D8%%B٥٨C%D%DB%٨٥%D٩%A٧%٨C%D٨%DB%٨٦%٩%B٤%D٨%٨٨%D٩%٨C-%DA%A٩%DB%٨٦%٩/٩F%AA%D٨%D٨

٣- بۆ ئەوانەی دەیانەوێت بە زمانی کوردی بچنە ناو وردەکاریی بیری بنیامین لەسەر چەمکەکانی مێژوو، تیوری هونەر، سینەما، فۆتۆگرافی و شارسازی، پێشنیاری ئەم سێ کتێبە دەکەم:

پێشڕەو محەمەد، دیالەکتیکی هونەری سێیەم: دەربارەی مۆدێرنیتە، شار، سینەما، فۆتۆگرافی، تەکنیک، ناوەندی ڕۆشنبیریی ڕەهەند، سلێمانی، ٢٠٢٠؛ پێشڕەو محەمەد، کەرنەڤاڵی شکستخواردوان: خوێندنەوەیەکی نوێ بۆ تێزەکان دەربارەی چەمکی مێژووی واڵتەر بنیامین، ناوەندی ڕۆشنبیریی ڕەهەند، سلێمانی، ٢٠٢٠؛ پێشڕەو محەمەد، تۆفانێک لە بەهەشتەوە هەڵدەکات: دەروازەیەک بۆ هزری واڵتەر بنیامین، ناوەندی ڕۆشنبیریی ڕەهەند، سلێمانی، ٢٠١٩.

4- Walter Benjamin, Gesammelte Schriften. Band. 7. Herausgegeben von Rolf Tiedemann and Hermann Schweppenhäuser. Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1989.

٥ - سەبارەت بەم چەمکانە بگەڕێنەوە بۆ وتارەکەی بنیامین لەبارەی سوریالیزمەوە:

Walter Benjamin, Surrealismus, die letzte Momentaufnahme der europäischen Intelligenz, in Gesammelte Schriften. 7 Bände, Unter Mitarbeit von Theodor W. ADORNO herausgegeben von Rolf Tiedemann and Hermann Schweppenhäuser, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 1972-1991.

6- Walter Benjamin, Der Erzähler: Betrachtungen zum Werk Nikolai Lesskows, in Walter Benjamin: Erzählen, Schriften zur Theorie der Narration und zur literarischen Prosa Ausgewählt und mit einem Nachwort von Alexander Honold, Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 2007.

٧- هەمان سەرچاوە.

8- Walter Benjamin, Einbahnstraße, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1997, s.123.

9- Theodor W. Adorno and Walter Benjamin, The Complete Correspondence: 1928-1940, translated by Nicholas Walker, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1999, p.146.

10- Theodor Adorno, Else Fren-

kel-Brunswik, et al. The Authoritarian Personality, Verso, London, 2019.

11- Walter Benjamin, Einbahnstraße, ebenda, s.123-125.

12- Walter Benjamin, Old Toys, in Selected Writings, vol. 2 (1927-1934), edited by Michael W. Jennings, Howard Eiland and Gary Smith, Harvard University Press, Cambridge MA, 1999, p.101.

13- Walter Benjami, Kolonialpädagogik, in Kritiken und Rezensionen Gesammelte Schriften III. Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1972, s.273.

14- Walter Benjamin, Response to Oscar A. H. Schmitz, in Selected Writings, vol. 2 (1927-1934), op.cit, pp.16-19.

١٥- بۆ زانیاریی زیاتر لەسەر فۆتۆگرافی لای بنیامین و پێوەندی بە سیاسەتی ڕادیکاڵ و پەروەردەوە بگەڕێنەوە بۆ:

پێشڕەو محەمەد، فۆتۆگرافی و سیاسەتی ڕادیکاڵ: دەربارەی سیاسەت، ئێستاتیکا، تەکنیک، ناوەندی چاپەمەنیی ڕۆسا و ڕێگە، هەولێر، ٢٠٢١.

16- Walter Benjamin, Response to Oscar A. H. Schmitz, op.cit, p.17.

17- Walter Benjamin, The Arcades Projects, translated by Howard Eiland and Kevin McLaughlin, Harvard University Press, Cambridge MA, 1999, p.156.

١٨- هەمان سەرچاوە، ل.١٤٧.

١٩- بۆ لێکۆڵینەوەیەکی ورد دەربارەی ڕوانینی بنیامین بۆ میکی ماوس بگەڕێنەوە بۆ: پێشڕەو محەمەد، دیالەکتیکی هونەری سێیەم، سەرچاوەی پێشوو، کەرتی: میکی ماوس و مارکس.

٢٠- بگەڕێنەوە بۆ فایلی ٥٤ل، ١ لە کتێبی پرۆژەی پاساژەکان، ل.٣٢٥.

٢١- سەبارەت بە ڕوانگەی بنیامین بۆ بودلێر لە کتێبی پرۆژەی پاساژەکاندا بگەڕێنەوە بۆ:

پێشڕەو محەمەد: بودلێر و شەقامەکانی پاریس: دەربارەی بودلێری بنیامین، گۆڤاری شیعر، ژمارە ٨، سلێمانی، ٢٠١٩.

٢٢- ئەم وتارەم کردووە بە کوردی و لە داهاتوویەکی نزیکدا لەگەڵ کۆمەڵە وتارێکی دیکەی بنیامین چاپ و بڵاو دەبێتەوە.

23- Walter Benjamin, Radio Benjamin, edited by Lecia Rosenthal, Verso, London, 2014, p.162.

٢٤- هەمان سەرچاوە، ل.٣٦٣.

٢٥- هەمان سەرچاوە و لاپەڕە.

26- Walter Benjamin, Gesammelte Schriften, Band 4. Ebenda, s.761.

٢٧- هەمان سەرچاوە، ل.٧٦٣.

28- Radio Benjamin, op.cit, pp.201-220.

29- Südwestdeutsche Rundfunk-Zeitung, vol. 8, no. 1 (1932): 2.

30- Radio Benjamin, op.cit, p.38.